

Una evocació estètica derivada del fet científic

Josep E. Esquerda

Catedratic de Medicina de la Universitat de Lleida

*La saviesa és resplendent, mai no es marceix;
la contemplen fàcilment aquells qui l'estimen,
i es fa trobadissa als qui la busquen;
s'avança als qui la desitgen, per donar-se'ls a
conèixer.*

Saviesa 6:12-13

En la màxima de Goethe que porta per número el 1409 hi podem llegir: *de la natura, miri's per on es vulgui, brolla l'infinit*. Aquesta frase, escrita sota les idees de la filosofia de la natura durant el romanticisme alemany, destaca que no hi ha límits en el coneixement de la natura i tal vegada tampoc en la seva dimensió. Des dels inicis del segle XIX, quan es va escriure dita reflexió, fins ara, hem assistit a una expansió fabulosa en el grau de coneixement de la natura i de les seves lleis. I, a la llum d'aquests nous descobriments, segueix brotant, més que mai, l'infinit. De noves descobertes sorgeixen noves preguntes, i així com l'horitzó, fent camí, resta sempre igual de llunyà, la fita final del coneixement se'ns presenta igualment inabastable; indiferent a la magnitud del camí realitzat.

Tothom es pot complaure amb la contemplació directa i espontània de la natura i gaudir d'un espectacle extraordinari d'immensitat, varietat, harmonia i subtileza. Escrutada amb el mètode científic, ens revela una nova perspectiva de la seva dimensió i segueix oferint-nos un fascinant espectacle on la pregunta *per què*, no té una resposta racional. En aquesta natura perceptible, feta d'espai i de temps, de matèria inanimada i d'éssers vius de tota mena, sorgeix l'espècie humana i, amb ella, una nova i particular dimensió, la de la ment amb la consciència i el llenguatge. Una dimensió difícil d'entendre en la que resideixen la raó, els sentiments i les sensacions. Tant el que hi ha al món com el propi jo es fa conscient i la realitat pren una nova forma d'existència en el nostre cervell, essencial en la determinació de la nostra conducta. Parafrasejant a Jorge Guillén podem dir: *Oh realitat finalment real en aparença!* I la nostra existència i conducta transformen el món, fent sorgir els anomenats móns dos i tres per Karl Popper, uns móns derivats de les idees i de la cultura. Una força inexplicable sortida de l'enteniment i anomenada curiositat, analitza i experimenta amb totes les coses que formen aquesta realitat aprehensible, les interpreta i en treu noves deduccions. És el procés de creació científica. L'ésser humà també s'explora a ell mateix i, quan això ho fa mirant cap el seu cervell, es dóna una curiosa paradoxa: el cervell, objecte d'estudi és a la vegada el seu subjecte. L'eina d'on surten les inquietuds i seu la raó, s'observa a si mateixa, donant resultats particularment intrigants i inabastables. La capacitat de raonament se situa en una posició límit i l'apel·lació al mètode científic no ofereix cap resposta satisfactòria a qüestions com ara la relació entre el cervell i la ment. Tampoc la ciència ofereix resposta a preguntes bàsiques sobre el significat del món o del cosmos, l'esdevenir de les persones o el significat dels valors, percepcions, emocions i sentiments. Si la ciència no pot explicar la naturalesa íntima de coses com: l'autoconsciència, l'amor, la justícia o la bellesa, hom ha de concloure amb David Lack que una part molt important de l'experiència humana està fora de l'abast de la ciència. Tal com apel·la Unamuno: *res digne de ser provat no es pot provar ni des-provar*. També, en aquest context, són reveladores les paraules de Max Plank: *les ciències de la naturalesa posen de manifest l'existència d'un ordre racional al que la pròpia naturalesa i els éssers humans hi estan sotmesos, però l'existència mateixa d'aquest ordre és incognoscible*. És en aquest terreny, en el qual el mètode científic ens porta cap un camí sense sortida, on pren sentit el pensament de Blaise Pascal quan manifesta que el sentiment, l'instint, en definitiva, el cor, accedeix a allò que a la raó li és incompreensible. També diu que en els límits de la raó hi ha el cor, que capta una veritat ambivalent i qualitativa, distinta de les

veritats unívoques i quantitatives que ens descobreixen les ciències.

Malgrat aquesta dissociació, hi ha molts exemples de científics que quan fan ciència, senten vertaderes emocions estètiques. I és que, la perfecció de la natura, quan es copsa sota l'òptica de la ciència, també suscita experiències emocionals pròximes a les de les manifestacions artístiques. Fernandez-Rañada diu que quan s'enfronta a la teoria de la relativitat d'Einstein, a la dinàmica clàssica de Newton o a la teoria de l'evolució de Darwin, sent una emoció no molt distinta que la que experimenta a l'escoltar les variacions Goldberg de Bach, un quartet de Beethoven o al veure els frescos de Miquel Àngel a la Capella Sixtina. Sovint els científics admiren les lleis de la natura i són captivats per la seva bellesa en apropar-se al seu batec més íntim, quan s'endinsen en els terrenys fronterers del coneixement..

El món microscòpic, que ens revela l'organització estructural íntima dels éssers vius, ofereix espectacles especialment captivadors. En la figura de Ramón y Cajal trobem un exemple paradigmàtic d'un científic que s'endinsà en aquest amagat paisatge, fascinat, inicialment, per la seva bellesa. Les seves làmines són, a la vegada, relat científic i obres d'art. La biografia d'aquest home de ciència universal ens mostra la compatibilitat, fins hi tot la complementarietat entre el rigor o la freda objectivitat del fet científic amb la visió romàntica d'aquesta mateixa realitat, que a vegades exposa en forma d'una veritable exaltació lírica.

I és que, en el propi procés de creació científica, la imaginació i la intuïció intervenen sovint com elements essencials en el desxiframent d'un nou problema o en el sorgir d'una nova teoria que, òbviament, serà després sotmesa a les proves pertinents d'acord amb la lògica de la investigació científica. A més, acostuma a resultar que l'enigma desvetllat regalima elegància i bellesa. Quan Watson y Crick desxifraren l'estructura del DNA l'any 1953, comentaven que de totes les estructures que varen verificar, va resultar com a veritable aquella més bella.

Per concloure, sembla adient fer-ho de la mateixa manera que ho fa Eccles en el seu assaig sobre *L'evolució de la consciència: l'evolució biològica es transcendeix a si mateixa en aportar la base material, el cervell humà, per als éssers autoconscients dels quals la mateixa naturalesa és la cerca de l'esperança i la indagació de significat en la recerca de l'amor, veritat i bellesa*. Crec que no cal afegir-hi res més.